

Hof van Cassatie, eerste kamer, Nederlandse afdeling, arrest van 11 mei 2001 (Nr. C.97.0465.N)

EEX-verdrag – artikel 5,1 – plaats waar de litigieuze verbintenis moet worden uitgevoerd - vervoer over zee – betwisting over de prijs - conflict met artikel 91 Zeewet

Convention de Bruxelles – article 5, 1 – lieu d’exécution de l’obligation litigieuse – transport maritime – prix contesté – conflit avec article 91 Loi relative à la navigation maritime et intérieure

F., vennootschap naar het recht van het Groothertogdom Luxemburg, met maatschappelijke zetel te Luxemburg (Groothertogdom Luxemburg),
eiseres tot cassatie van een arrest, op 12 mei 1997 gewezen door het Hof van Beroep te Antwerpen,
vertegenwoordigd door mr. Ludovic De Gryse, advocaat bij het Hof van Cassatie, kantoor houdende te 1060 Brussel, Henri Wafelaertsstraat 47-51, alwaar keuze van woonplaats wordt gedaan,

tegen

D., naamloze vennootschap, met maatschappelijke zetel te 2000 Antwerpen,

verweerster in cassatie,

vertegenwoordigd door mr. René Bützler, advocaat bij het Hof van Cassatie, kantoor houdende te 1083 Ganshoren, de Villegaslaan 33-34, alwaar keuze van woonplaats wordt gedaan.

HET HOF,

Gehoord het verslag van raadsheer Bourgeois en op de conclusie van advocaat-generaal Dubrulle;

Gelet op het bestreden arrest, op 12 mei 1997 gewezen door het Hof van Beroep te Antwerpen;

Over de door verweerster opgeworpen grond van niet-ontvankelijkheid van de middelen: de middelen hebben geen belang, nu uit de overwegingen van de appèlrechters blijkt dat eiseres afstand heeft gedaan van haar recht om de territoriale onbevoegdheid van de Belgische rechtbanken aan te voeren:

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat eiseres de “bevoegdheid racione loci van de rechtbank van koophandel te Antwerpen en nu van (het hof van beroep) betwist”; dat het arrest aldus vaststelt, anders dan verweerster aanvoert, dat eiseres de bevoegdheid van de Belgische rechtbanken is blijven betwisten;

Dat de grond van niet-ontvankelijkheid moet worden verworpen;

Over het eerste middel, gesteld als volgt:

schending van het algemeen rechtsbeginsel van de autonomie van procespartijen (beschikkingsbeginsel), van de artikelen 3 en 5.1 van het Verdrag van 27 september 1968 tussen de Staten-Leden van de Europese Economische Gemeenschap betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, van het protocol en van de gemeenschappelijke verklaring, ondertekend te Brussel en goedgekeurd bij wet van 13 januari 1971 zoals van kracht voor de wijziging bij het Verdrag van 26 mei 1989 ondertekend te Sint-Sebastian en goedgekeurd bij wet van 10 januari 1997 (EEX-Verdrag), van de artikelen 149 van de gecoördineerde Grondwet, 635, 3°, 702, 3°, 1138, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, 1247, tweede lid, 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek en 91 van de Zeewet,

doordat het bestreden arrest de Antwerpse rechtbanken vooreerst *ratione loci* bevoegd verklaart om van het geschil kennis te nemen en vervolgens de hoofdvordering van verweerster strekkende tot veroordeling van eiseres tot betaling van de som van 682.415 BEF (meer intresten) gegrond en de tegenvordering van eiseres tegen verweerster ongegrond verklaart, en deze beslissing op o.m. volgende overwegingen laat steunen:

“(…) dat (eiseres) de bevoegdheid ratione loci van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen en nu van dit hof betwist;

dat (eiseres) zich steunt op het EEX-Verdrag en het hierbij horende artikel 1 van Protocol nr. 1 dat stelt dat ieder die in Luxemburg zijn woonplaats heeft en in toepassing van artikel 5.1°

van het EEX Verdrag voor een gerecht van een andere verdragsluitende staat is opgeroepen, de bevoegdheid van dit gerecht kan afwijzen;

dat ondergeschikt (eiseres) zich beroept op artikel 31.1° CMR Verdrag;

(…) dat het hof na inzage der voorgelegde stukken vaststelt dat de hoofdvordering betrekking heeft op de invordering van vrachtpenningen en aanverwante kosten met betrekking tot een gecombineerd transport USA-België-GH Luxemburg dat niet als één CMR transport kan aanzien worden zoals ten onrechte door de eerste rechter weerhouden, dat er sprake is van transport over de weg of per spoor (dit is onduidelijk) in de USA zelf, een overlading van de goederen op zeeschip in het kader van een verder zeetransport vertrekkend uit Seattle en aankomend in Antwerpen en tenslotte een eindtransport over de weg van Antwerpen naar Dippach;

dat er een zecognossement werd uitgegeven op 25 juli 1990 onder nr. 2799 voor het traject Seattle Antwerpen;

dat er geen spoor is van een gecombineerd CDA;

(…) dat het zwaartepunt van de vordering en de betwisting zonder enige twijfel handelt over de aangerekende prijs voor het zeetransport; dat zoals reeds gesteld dit zeetransport gedekt werd onder B/L 2799;

dat hieruit kan afgeleid worden dat de desbetreffende machines werden vervoerd aan boord van de MS Alemania Express en beladen in de haven van Seattle;

dat als lossingshaven voorzien werd 'Antwerpen';

dat het cognossement, zoals het in kopij voorligt, geen nadere bevoegdheidsclausule bevat, minstens dit niet wordt aangetoond;

(…) dat wanneer er meerdere verbintenissen in het geding zijn -zoals in deze- en zij tezamen het voorwerp uitmaken van eenzelfde eis, de plaats waar de hoofdverbintenis moet worden uitgevoerd bevoegdheidsbepalend is;

(…) dat de Rechtbank van Koophandel van Antwerpen en alleszins dit hof bevoegd is om kennis te nemen van het voorliggende geschil; dat zoals reeds gesteld artikel 31.1° CMR Verdrag niet kan weerhouden worden; dat de hoofdverbintenis, waarover trouwens de betwisting in hoofdzaak draait, in deze het zeetransport is met als lossingshaven Antwerpen; dat op deze vaststelling reeds de

bevoegdheid van de Antwerpse rechtbanken kan gebaseerd worden, met verwijzing naar de onmiddellijk toepasselijke, dwingendrechtelijke bepalingen van artikel 91 Zw.; (...) dat, gans ten overvloede, niet betwist kan worden dat de hoofdverbintenis die aan de eis ten grondslag ligt in Antwerpen diende te worden uitgevoerd; (...)”
(arrest p. 4, 1. 2. t/m p. 5, 1. 1., eerste zin);

terwijl, eerste onderdeel, artikel 91 van de Zeewet de aansprakelijkheid van de vervoerder, en meer bepaald de tegen de vervoerder gerichte averijvordering, regelt; artikel 91 geen territoriale bevoegdheidsregeling voorziet; het hoogstens een aanwijzing verleent betreffende de bevoegde rechtbanken in de mate het een bevoegdheidsbeding in het cognossement aanvaardt, en bij gebreke hieraan, de gemeenrechtelijke bevoegdheidsregels onverlet laat; artikel 91 van de Zeewet als dusdanig bijgevolg geen grondslag biedt voor de aanwijzing van de territoriaal bevoegde rechter inzake een geschil dat, hoewel voortspuitende uit de vervoerovereenkomst, vreemd is aan de averijvordering;

en terwijl, zoals uit de feitelijke vaststellingen van het arrest blijkt, het geschil in casu betrekking had op de betalingsverbintenis van eiseres voortvloeiend uit de overeenkomst van gecombineerd vervoer, in het bijzonder van het vervoer over zee vanuit Seattle naar Antwerpen, vervoer dat gedekt werd door een cognossement dat geen bevoegdheidsbeding bevatte; het bestreden arrest echter op grond van de vaststelling dat in het litigieuze zeetransport de lossingshaven Antwerpen was en “*met verwijzing naar de onmiddellijk toepasselijke, dwingendrechtelijke bepalingen van art. 91 Zw.*”, de territoriale bevoegdheid van de Antwerpse rechtbanken aanneemt (p. 5,1.3); in zoverre het bestreden arrest zijn beslissing nopens de bevoegdheid van de Antwerpse rechtbanken op voormelde wetsbepaling steunt, het derhalve artikel 91 van de Zeewet schendt;

terwijl, tweede onderdeel, in de zaken die onder het toepassingsgebied vallen van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken ondertekend te Brussel en goedgekeurd bij wet van 13 januari 1971 (EEX-Verdrag), en behoudens geldig bevoegdheidsbeding of behoudens toepasselijkheid van een ander verdrag dat de rechterlijke bevoegdheid regelt, de rechterlijke bevoegdheid krachtens artikel 3 van voormeld verdrag volgens de verdragsbepalingen wordt bepaald;

het krachtens de vaststellingen van het bestreden arrest vaststaat dat de maatschappelijke zetel van eiseres als gedaagde inzake de litigieuze vervoerovereenkomst in het Groothertogdom Luxemburg gevestigd was, dat er geen bevoegdheidsbeding in het cognossement m.b.t. het zeetransport was voorzien en het CMR-Verdrag evenmin van toepassing was; het EEX-Verdrag bijgevolg toepassing vond;

krachtens artikel 5.1 van het EEX-Verdrag de verweerder die woonplaats heeft op het grondgebied van een verdragsluitende Staat in een andere verdragsluitende Staat kan worden opgeroepen ten aanzien van verbintenissen uit overeenkomst “*voor het gerecht van de plaats waar de verbintenis, die aan de eis ten grondslag ligt, is uitgevoerd of moet worden*” ; onder de verbintenis die aan de grondslag van de eis ligt, dient te worden verstaan de verbintenis waarvan de nakoming door de eiser wordt gevorderd; de verbintenis tot betaling van een geldsom, als tegenprestatie van de wederkerige verbintenis van de medecontractant tot het verrichten van het vervoer, aan voormelde voorwaarde voldoet wanneer de eis strekt tot nakoming van die betalingsverbintenis alleen;

wanneer nakoming wordt gevorderd van verschillende verbintenissen, de hoofdverbintenis bepalend is voor de bevoegdheid van het gerecht;

de plaats van uitvoering van de litigieuze verbintenis moet worden vastgesteld overeenkomstig het materiële recht dat volgens de collisieregels van het aangezochte gerecht de litigieuze verbintenis beheerst; volgens het in casu toepasselijke Belgische recht, meer bepaald krachtens artikel 1247, tweede lid, Burgerlijk Wetboek, de verbintenis tot betaling van een geldschuld wordt uitgevoerd op de plaats van de woonplaats of maatschappelijke zetel van de schuldenaar;

en terwijl, de vordering van verweerster tegen eiseres krachtens de inleidende dagvaarding en krachtens de appèlconclusies van verweerster er duidelijk enkel toe strekte betaling te bekomen van het nog verschuldigd saldo van de vervoerskosten (meer intresten) zoals deze waren gefactureerd in de litigieuze factuur nr. 9001 van 6 september 1990 en die in hoofdzaak betrekking hadden op het transport over zee van Seattle naar Antwerpen; omtrent dit voorwerp van de vordering tussen partijen bovendien geen betwisting bestond;

het arrest bij de analyse van de vordering van verweerster in feite vaststelt dat *“de uitgebrachte dagvaarding ertoe strekte (eiseres) te horen veroordelen tot betaling van 682.415 BEF (hoofdsom); dat dit bedrag omschreven werd als het nog openstaande saldo van factuur 9001 van 6 september 1990 ten*

bedrage van in totaal 1.038.797 BEF dat deze factuur door (verweerster) werd uitgeschreven in haar hoedanigheid van commissionair-vervoerder en omvat de vrachtpenningen en aanverwante kosten met betrekking tot een gecombineerd vervoer (...)” (p. 3, voorl. en 1.1.);

het bestreden arrest vervolgens bij de beoordeling van de zaak eerst bevestigt dat *“de hoofdvordering betrekking heeft op de invordering van vrachtpenningen en aanverwante kosten met betrekking tot een gecombineerd transport (...)”* (p. 4, 1.1); het vervolgens overweegt dat *“het zwaartepunt van de vordering en de betwisting zonder enige twijfel handelt over de aangerekende prijs voor het zeetransport”* (arrest p. 5, 1.1);

het bestreden arrest verder stelt dat er meerdere verbintenissen in het geding zijn die tezamen het voorwerp van dezelfde eis uitmaken (arrest p. 5, 1.2) en overweegt dat *“de hoofdverbintenis, waarover trouwens de betwisting in hoofdzaak draait, in deze het zeetransport is met als lossingshaven Antwerpen”* (arrest p. 5, 1.3);

het bestreden arrest tenslotte besluit dat *“niet betwist kan worden dat de hoofdverbintenis die aan de eis ten grondslag ligt in Antwerpen diende te worden uitgevoerd”* (arrest p. 5, 1.1);

nu, zoals uit de dagvaarding en appèlconclusies van verweerster blijkt en door het arrest ook is bevestigd, de vordering van verweerster strekte tot betaling door eiseres van de kosten voor het vervoer over zee, alleen of minstens in hoofdzaak, deze betalingsverbintenis bijgevolg determinerend was; de plaats van uitvoering van deze betalingsverplichting krachtens artikel 1247, tweede lid, Burgerlijk Wetboek, de woonplaats of maatschappelijke zetel van de debiteur was, in casu Luxemburg in het Groothertogdom Luxemburg;

het bestreden arrest echter, na nochtans te hebben vastgesteld dat de vordering de betaling beoogde van de kosten van het gecombineerd vervoer en in hoofdzaak van het vervoer over zee (p.3, voorl. en 1.1., p. 4, 1.1. en p. 5, 1.1), oordeelt dat de hoofdverbintenis het zeetransport betreft met lossingshaven in Antwerpen (p. 5, 1.3) en dat de hoofdverbintenis die aan de eis ten grondslag ligt in Antwerpen diende te worden uitgevoerd (p. 5, 1.1) en op grond van voormelde beoordeling tot de bevoegdheid van de Antwerpse rechtbanken besluit;

het bestreden arrest derhalve, door aldus te oordelen, de artikelen 5.1 van het EEX-Verdrag en 1247, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek schendt;

het bestreden arrest bovendien, in de mate het eerst vaststelt dat de vordering betrekking heeft op de aangerekende prijs voor het transport, en in het bijzonder voor het vervoer over zee (p. 3, voorl. en 1.1., p. 4, 1.1 en p. 5, 1.1), en vervolgens stelt dat de hoofdverbintenis waarover de betwisting in hoofdzaak draait het zeetransport is met als lossingshaven Antwerpen, het tegenstrijdig is gemotiveerd en derhalve artikel 149 van de gecoördineerde Grondwet schendt; het immers tegenstrijdig is te bepalen dat de betwisting het betalen van transportkosten betreft (waarvoor de plaats van uitvoering krachtens het Belgische recht de plaats is van de woonplaats van de debiteur), enerzijds, en te bepalen dat de betwisting het zeetransport zelf betreft (waarvoor de plaats van uitvoering krachtens het Belgische recht de plaats van lossing of lading is), anderzijds;

het bestreden arrest ook, in zoverre het oordeelt dat er meerdere verbintenissen in het geding zijn die tezamen het voorwerp uitmaken van eenzelfde eis en stelt dat de hoofdverbintenis het zeetransport betreft, de bewijskracht van de inleidende dagvaarding en van de appèlconclusies van verweerster miskent, derhalve de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek schendt, het voorwerp

van de vordering van verweerster wijzigt, bijgevolg artikel 702, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek schendt, en een geschil opwerpt dat tussen partijen was uitgesloten en derhalve schending inhoudt van het beschikkingsbeginsel en van artikel 1138, 2°, Gerechtelijk Wetboek waarin het beschikkingsbeginsel is uitgedrukt; uit de inleidende dagvaarding en de appèlconclusies van verweerster immers duidelijk blijkt dat verweerster enkel de betaling van de transportkosten beoogde, en minstens in hoofdzaak van de kosten van het zeevervoer, en dat geen enkele andere verbintenis dan deze betalingsverbintenis voortvloeiende uit de vervoerovereenkomst het voorwerp was van de vordering van verweerster; uit de appèlconclusies van beide partijen bovendien blijkt dat partijen geen betwisting voerden omtrent het feit dat de hoofdvordering tot voorwerp had de betaling van de transportkosten, en in hoofdzaak van de kosten van het vervoer over zee; er bijgevolg slechts één verbintenis het voorwerp van de hoofdeis uitmaakte, nl. de betalingsverbintenis, minstens dat de hoofdverbintenis de betaling van de kosten van het vervoer over zee betrof, indien de betalingen van de kosten voor de verschillende wijzen van vervoer als afzonderlijke verbintenissen moeten worden beschouwd -quod non- en verweersters vordering niet was beperkt tot de kosten voor het zeetransport alleen;

terwijl, derde onderdeel, in de zaken die onder het toepassingsgebied vallen van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken ondertekend te Brussel en goedgekeurd bij wet van 13 januari 1971 (EEX-Verdrag), artikel 3 van het EEX-Verdrag de nationaalrechtelijke bevoegdheidsbepalingen uitsluit en slechts ten exemplatieve titel bepaalde van die bepalingen uitdrukkelijk uitsluit; de verweerder inzake vervoerovereenkomsten die zijn woonplaats of maatschappelijke zetel in een verdragsluitende Staat heeft, krachtens artikel 3 van het EEX-Verdrag niet voor de rechter van een andere verdragsluitende Staat kan worden opgeroepen dan krachtens de verdragsbepalingen; artikel 635, 3°, Gerechtelijk Wetboek tegen die verweerder niet kan worden ingeroepen; in huidig geschil bijgevolg tegen eiseres, die haar maatschappelijke zetel in het Groothertogdom Luxemburg had, artikel 635, 3°, Gerechtelijk Wetboek niet kon worden ingeroepen; het bestreden arrest bijgevolg, in zoverre het artikel 635, 3°, zou hebben toegepast, artikel 3 van het EEX-Verdrag evenals artikel 635, 3°, Gerechtelijk Wetboek schendt; artikel 635, 3°, bovendien in dezelfde zin moet worden gelezen als artikel 5.1 van het EEX-Verdrag zodat voor de bepaling van de bevoegdheid dient gegrepen naar de verbintenis waarvan de nakoming door de eiser wordt gevorderd en dient bepaald waar deze verbintenis moet worden uitgevoerd; in casu dus ook op grond van artikel 635, 3°, Gerechtelijk Wetboek en van artikel 1247, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek diende besloten dat de plaats van uitvoering van de litigieuze betalingsverbintenis niet in Antwerpen maar in Luxemburg was gelegen; het bestreden arrest bijgevolg ook om die reden artikel 635, 3°, Gerechtelijk Wetboek schendt evenals schending inhoudt van artikel 1247, tweede lid, Burgerlijk Wetboek:

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat de regels van het te dezen toepasselijk artikel 91 van de Zeewet van toepassing zijn op het verhandelbaar cognossement opgemaakt voor het vervoer van goederen in enig schip van welke nationaliteit ook, uit of naar een haven van het Rijk of van de kolonie; dat krachtens §2, onverminderd de bepalingen van §6, de vervoerder in alle overeenkomsten tot vervoer van goederen over zee, met betrekking tot de lading, de behandeling, de stuwing, het vervoer, de bewaking, de verzorging en de lossing der goederen, belast is met de aansprakelijkheden en verplichtingen hieronder vermeld gelijk hij geniet van de daar bedoelde rechten en ontheffingen; Dat dit artikel betrekking heeft op de verplichtingen van de vervoerder en op zijn aansprakelijkheid voor de vervoerde goederen; dat dit artikel niet van toepassing is op een vordering tot het betalen van vrachtprijzen en kosten van een commissionair-vervoerder tegen de bestemming van de goederen;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat de hoofdvordering van verweerster tegen eiseres betrekking heeft op vervoerprijzen en aanverwante kosten voor een gecombineerd vervoer Verenigde Staten - België - Groothertogdom Luxemburg en het zwaartepunt van die vordering gaat over de aangerekende prijs van het zeevervoer met Antwerpen als lossingshaven;

Overwegende dat het arrest op grond van die vaststelling niettemin oordeelt dat, met verwijzing naar de onmiddellijk toepasselijke, dwingendrechtelijke bepalingen van artikel 91 van de Zeewet, de Antwerpse rechtbanken bevoegd zijn;

Dat het arrest aldus artikel 91 van de Zeewet schendt;

Dat het onderdeel gegrond is;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat krachtens artikel 5, aanhef en onder lid 1, van het Executieverdrag van 27 september 1968, de verweerder die woonplaats heeft op het grondgebied van een verdragsluitende Staat in een andere verdragsluitende Staat kan worden opgeroepen ten aanzien van verbintenissen uit overeenkomst voor het gerecht van de plaats waar de verbintenis die aan de eis ten grondslag ligt is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd; Dat met de term verbintenis wordt bedoeld de contractuele verbintenis die aan de vordering in rechte ten grondslag ligt;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat de vordering van verweerster strekt tot betaling door eiseres van de kosten voor het vervoer over zee en dat het zwaartepunt van de vordering en de betwisting tussen de partijen handelt over de aangerekende prijs voor het zeetransport;

Overwegende dat de plaats van uitvoering van een betalingsverbintenis moet worden bepaald overeenkomstig het materiële recht dat volgens de verwijzingsregels van het aangezochte gerecht de litigieuze verbintenis beheerst; Dat volgens het te dezen toepasselijke Belgisch recht, de plaats van de uitvoering van een betalingsverbintenis de woonplaats of de maatschappelijke zetel van de schuldenaar is;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat eiseres een Luxemburgse vennootschap is met zetel te Luxemburg; Dat het mitsdien niet zonder schending van artikel 5, eerste lid, van het Executieverdrag kon oordelen dat de Belgische rechtbanken op grond van deze wetsbepaling bevoegd zijn;

Dat het onderdeel gegrond is;

Overwegende dat de overige grieven niet tot ruimere cassatie kunnen leiden;

OM DIE REDENEN,

Vernietigt het bestreden arrest behalve in zoverre dit het hoger beroep ontvankelijk verklaart;
Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van het gedeeltelijk vernietigde arrest;

Houdt de kosten aan en laat de beslissing daaromtrent aan de feitenrechter over;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

www.ipr.be

www.dipr.be